

לעתים קרובות, תמימות ראשונית, היוליות מסוימת, ואיזו הבטחה רחוקה לעתיד. תצ" לומי-הכתב של ברוך אביבי אין בהם מכל אלו. לפנינו רשימות "חכמות" כביכול של מי שמתאר "בחור בעל בלורית בלונדית" עומד עם בתו רותי "ליד שער הבית", ונזכר כי כך ממש "עמדתי אני ליד שער כזה והב" לורית הבלונדית של הימים ההם הבהיקה לאור הירח המכסיף", ומסכם, כקוהלת מו"ר דרני: "אכן, אין חדש תחת הירח".

"חכמת-חיים" מסוג זה, ברמה דומה, מלווה את רוב הרשימות, לצד תיאורים באנאליים, פסבדו-רומנטיים וחסרי כל ממשות אנושית, של פגישות בין "הוא" לבין "היא". הרשימות דרודות להפליא, וגיבוריהן דומים זה לזה כדמיון מר קרקשתן לקרקשתי; לצעירים תמיד בלורית בלונדית; אהבה רומנטית מתנהלת תמיד לאור הירח; התיירות הא-מריקאיות הן—לא תאמינו—"שמגות-בשר"; ואילו הצרפתיות "גוצות, מלאות חן, מת-רפקות ונצמדות בחום"; האחות, כמובן, אהבה בסתר-לבה את הרופא (אך אל דאגה: הוא לא ידע על כך כלל, ופתע מת...).

לעתים דימיתי כי אוכל להשלים בעצמי את תיאורם של הגיבורים-רות, את הקיטויים הנדושים, ואף את הסיפור כולו. לפני 40—50 שנה, כאשר אך החלה להתפתח בארץ "ליטרטורה" עברית, היו סופרים ומחברים שכתבו כך. היה בזה מעין חידוש, מעין שלבי-ינקות הכרחי בדרך לספרות עברית מודרנית. אבל מאז הודקנו בארץ שני דורות, ומשום-מה נדמה היה כי את השלב הזה עברנו מפבר.

ב. נ.

המימסד—העם הבוחר

שני הספרים עוסקים בשני תחומים מרכזיים של החברה הישראלית, ובצדדים סוציו-

* אליהו סלפטר, יובל אליצור: המימסד; הוצאת א. לוינ'אפשטיין, 1973; 335 עמ'.
* אשר אריאן: העם הבוחר; מסדה, 1973;

217 עמ'.

מדיניים שלה. הדברים שיש לומר על תחו" מים אלה הם בדרך-כלל בחינת אמיתות מוסכמות, ומחברי הספרים נקטו שתי מי-תודות שונות כדי להבהיר. צמד המחברים של "המימסד" קבע לו אמונם את שדה המחקר בהסתמך על ספרי-עיון למדניים מתוך הסוציו-פוליטיקה, אך העדיף לכתוב ספר שווה לכל נפש, המתמקד יותר במסי-רת אינפורמציה אישית רפרפנית, שאנשי המימסד עצמו, כמובן, אינם צריכים לה, שהרי באותו מימסד הכל מכירים את הכל. פרופ' אריאן, לעומת זאת, מאושש הערכות מקובלות בעזרת מחקר אפירי מדוקדק. מיהו המימסד, אותו יצור אנומי השולט בחיינו, ומי העם הבוחר, יצור אנומי לא פחות, בו שלט אותו מימסד והוא המעניק לו מדי 4 שנים את הלגיטימציה לשלטון?

"המימסד" אינו ספר על המימסד אלא על העילית השלטת בישראל. דומה שקצת נתערבבו להם למחברים שני מושגים: מצד אחד, כוונתם לעילית הישראלית בתחומי עיסוק שונים, ומצד שני כוונתם העיקרית לאותה עילית השלטת בפועל-ממש בתחומי הפוליטיקה והמשק ולאותם אנשים שבידיהם השפעה וכות, בדרך-כלל לא כוח פורמלי או גלוי, על אותה עילית פורמלית ולגויה. בפרקים אחרים מוסרים, אפוא, המחברים אינפורמציה שטחית, מרפרפת ולוקה בחס-רונות (למשל, בפרק י"ח על העתונות ובפרק י"ט על "הפוליטיקה והמוזות"). כנגד זאת ימצא הקורא ה"קרנתי" ענין רב בתיאור הווריאציה ל"200 המשפחות" של הריפוב-ליקה השלישית, מעין "מיהו מי" של ישראל, אלא שהבחירה כאן סלקטיבית מאד, ללא בחנים ברורים. כנגד זאת, באותן ביוגרפיות שכותב הדברים, למשל, יש לו בהן ידיעות בדוקות משלו מצאנו שגיאיות, ליקויים, פסיחה על עובדות מהותיות ואינ-טרפרטציה שטחית. מי שיכתוב פעם על העילית הישראלית ימצא בספר זה פרטים מעניינים, פעמים בלתי-ידועים, על עיסו-קיהם וקשרים של חברי הצמרת, אך מוטב שלא יסתמך על ספר זה לבדו.

הכתוב כפוי כמעט להזכיר את "חוק-הברזל

לגות משמאל ומימין לה. מימנאו של ארי"אן מעלים תופעה מעניינת אך לא מרעישת בחידושה: השכבות היותר מבוססות נוטות בהצבעתן שמאלה בשעה שהצבעת-המחאה של השכבות הפחות מבוססות והשכבות במצוקה נוטות ימינה. מגמה זו יוצרת מעין איזון סמוי בתוצאות ההצבעה לפנסת. "חברת-הרווחה" הישראלית מגדילה את מספרם של האזרחים המבוססים-ביחס-הנוטים, כאמור, שמאלה—ובה-בשעה המצויה קה המתגלה מתוך הפער החברתי המפלג את החברה הישראלית אינה מפחיתה ממספרם של המודיי-המצוקה הנוטים בהצבעה ימינה. התחזית: המשך קיומו של הדגם הנוכחי (והמשך שלטונה של העילית הנוכחית), תוך תנודות במעמדה המרכזי של המפלגה השלטת כציר השלטון ותוך הפניית כל תשומת-הלב לתהליכים ומגמות המתרחשים במפלגה זו פנימה.

שני הספרים גם יחד מעוררים שאלות יסודיות בכל הנוגע ליחס שבין אידיאולוגיה פורמלית וארגון פורמלי לבין דפוסי המצוי-אות האובייקטיביים ומוקדי-הכוח הסמויים והלא-פורמליים במדינת-ישראל.

בדם ואש יהודה

עצמה היא ביטוי לפוטנציאל הקיים בחברה מסוימת, שתשומת-הלב ניתנת לאירגונו ולניצולו עד קצה גבול היכולת. פוטנציאל זה הוא פועל-יוצא מן המבנה הכלכלי והחברתי, מרמתה התרבותית של האוכלוסיה, מהאוריינטציות האידיאיות שלה, מפשרה הטכנולוגי והתעשייתי וכו'. ספרו של אורי מילשטיין עוסק רק בצד אחד של צמיחת העצמה הישראלית: הצד הארגוני-המוסרי, פעמים אגב הדגשת אוריינטציות אסטרטגיות ומדיניות שונות.

אין ספק כי המשמה שנטל עליו המחבר יומרנית מאד—להקיף כמאה שנים של

של האוליגרכיה" של רוברטו מיכלס: כל ארגון, ולו גם תנועה וולונטארית ומהפכנית מאורגנת, סופו להתמסד ולהצמיח אוליגרכיה. אין ארגון ואין חברה בלא עילית. השאלה הקובעת היא, כמובן, איכותה של העילית, מידת סגירותה מכאן ופתיחותה מכאן, כללי פעולתה, וכו'. יש להבחין אפוא בין עילית דמוקרטית לעילית לא-דמוקרטית. זו הישראלית היא דגם מובהק של עילית חברתית דמוקרטית. אין היא מפלה על-פי מוצא חברתי, ותק או גיל; היא דינאמית, משתנה לאטו, קולטת חברים חדשים, מגוונת. האינטימיות שלה, המולידה תופעות-לואי שונות, ובתוכן ניי-שואי-קרובים וכו', היא פועל-יוצא מקוטן החברה הישראלית (בכל-ואת, כדאי להזכיר כי בין 150 אנשי הצמרת שמונים המחברים יש רק בודדים מבני "עדות המזרח").

ענין אחר לגמרי הוא האופי הריכוזי של צמרת זו, שמרכז מסוים, פעמים אישיות בודדת, יש להם בה כוח-השפעה גדול על העילית, מתוקף היכולת להרים אנשים לאור-גה עילית ולשייכם ל"צמרת". אבל חשוב גם לזכור כי העובדה, למשל, ששר-אוצר סוציאליסטי מקיים בידו שליטה רבה על העילית המשקית יש לה פנים לכאן ולכאן: כמו שהדבר נותן לו אמצעי פיקוח על המשק הפרטי, למשל, כך הוא גם מחייבו לצעדים העשויים במתכונת הרצויה לאותו משק גופו. יש גם פגם בהחלטתם של המחברים להסתפק ב"צילום-רגע" של העילית הישראלית, לפחות נוכח העובדה כי חלים בה שינויים בלתי-פוסקים שאין צי-לום-רגע שטחי יכול לעמוד על טיבם. מכל-מקום, אף שהמחברים נקטו גישה קלילה למדי, יש בספר אוסף של ידיעות חיוניות ולא מעט הערות חשובות שאין להתעלם מהן.

אשר אריאן, מצדו, ניגש במיתודות אפייניות לבחון את דפוסי ההצבעה של הציבור בישראל. הדגם שמציע המחבר הוא דגם של משטר מפלגה אחת, שאינה מגיעה לידי רוב מוחלט אך תמיד היא ניצבת בעמדת הגמוניה ונוקקת למערכת בריחות עם מפ-

* אורי מילשטיין: בדם ואש יהודה; הוצאת א. לוינ'אפשטיין, 1973; 265 עמ'.